

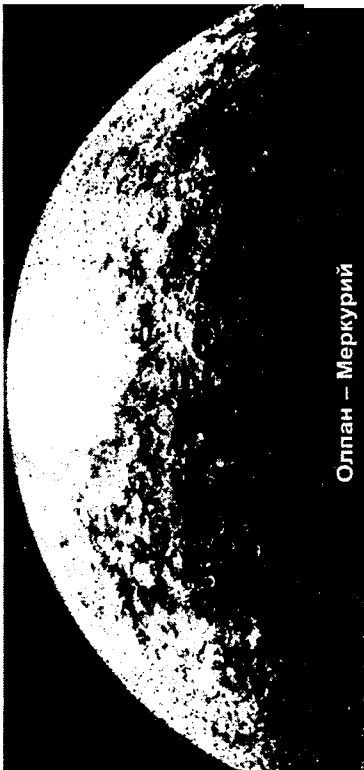
СҮМБІЛЕ

№3
18.08.05

«Елдің» ғылыми-танымдық басылымы мақалаларының авторы жазушы-фантаст Жүніс САХИЕВ

КҮН ҚЫЗЫ

Олпан — Меркурий

Жас шағымызда Күн шапағына малынар-малынбас жылтырап көрінетін ол жұлдызға ерекше назар аударушы едік. Шолпанның соңынан туатын болғандықтан оны ел Олпан деп кеткен. Астрономия ғылымында оны Меркурий дейді ғой. Сол Меркурий де қазақтың әдемі қызы екен. Мына өмірде ұл ағаға, қыз әпкеге қарап өспей ме. Шолпан аспанға шығып, жұлдызға айналғаннан кейін Жер шарында, қазақ еліне тағы бір әдемі қыз пайда болыпты. Әдемі қыз әрине көп. Ал бұл қыздың көзге түскені — оның еңбекқорлығы екен. Еңбекқорлық адамды шеберлікке жеткізбей ме? Жас қыз киім тігеді, небір ою-өрнек салынған көйлек, жейде тігеді.

Бірте-бірте қыздың аты елге жайылады. Киім тіккізушілердің саны да күн санап өсе береді. Қыз тек әйел киімін тігетін еді. Сондықтан да оған ер адамдар, жігіттер аса жақындай алмайды.

Қыз кемпір мен шалдың жалғыз перзенті еді. Олар алғашында тақыр кедей болған. Қыздың епті қолы мен еңбегінің арқасында тұрмыстары түзеле бастайды. Қанша сұлу болса да, кедейлігін менсінбеген байдың балалары да енді назар аударма бастаған. Қыз мән-жайды түсінеді. Ол байдың тәкаппар ұлдарына сенбейді. Оларға деген махаббат сезімі де оянған емес. Қыз қолынан келгенше кедей-кепшікке көмек береді. Ол ылғи да ішінен Шолпан жұлдызына табынып жүреді. Шолпан таң ата туған мезгілдері ол ерте тұрып, далаға шығып, Шолпанға қарайды. Шолпан кешке, күн батыстан туғанда сол көкжиекке қарап, ойланп-толғанып, сондай бір жұлдыз болуды да ішінен армандап қояды. Бірақ, оны кім аспанға ұшырып шығарып жұлдызға айналдыра қойсын.

Күндердің күнінде оған бір жігіт келеді. Ол жігіт өзінің туған қарындасына көйлек тіктірмекші екен. Бірақ кедей жігіттің ақшасы-теңгесі аз болады. Қыз ешқашан да ешкімнен кесімді ақша алған емес. Жігіттен тіпті де ақша алмайды. Оған жігіт қатты намыстаныпты. Сөйтіп, ол күн сайын қыздың ауласына бір рет келіп-кетіп жүреді.

Ырақ қызбен жолығудың еш реті келмейді. Ол ешқашан да бос емес. Бірақ қыз жігітті іштей ұнатқан. Бәрі де ішінде. Ол киім тігуден қолы босағанда құрбы қыздарымен өзен жағалап қыдырып та жүреді. Сондай күндердің бірінде қыз жас жігіттің мына дүниеден түңіліп, өзін-өзі мерт еткенін естиді.

Қыздың көңіл-күйі күрт түседі. Бұл оқиғаның өзі үшін болғанын да сезеді. Жер-дүниеге сыймайды. Киім тігуден де бас тартады. Әкесі мен анасы мұның жайын түсінбей дал болады. Қыз ерте тұрып, күншығыс жақтағы Шолпанға қарап табынып, ішінен әлденені күбірлеп айтумен болады. Сондай бір сәтте Шолпан жерге қарай жақындап келіп, қызға айналып, былай деп тіл қатады:

—Сіңілім, жылама! — дейді ол кішкентай қызды жұбатып, - Жер шарына сыймаған талантты, таза адамдардың бәрі де мезгілінен ерте аспанға кетеді.

Сен үлкен қателік жіберіпсің. Ол жігіт сені өмірлік ұнатқан екен. Енді амал не, өлгенді тірілте алмайсың. Мына дүниеде ондай заң жоқ. Жалғызсырама, мына шексіз көкте мені де жалғызсыратпа, жүр менімен бірге. Күнге қарай ұшайық. Жердегі күллі тіршілікті Күннің төңірегінен мәңгілік бақылап ұшып жүрейік. Барасың ба, менімен?!

Қыз аз ойланды. Әкесі мен анасын да қимады. Бірақ, қазақтың өзі: “Қыз жат жұрттық” демей ме? де-

ген сөз түседі оның есіне. Қай заманда да қазақ қызы алысқа, жат жұртқа ұзатыларда сыңсып жылаған, қоштасқан, Ал, мына жағдайда уақыт аз. Оның үстіне бұл жасырын іс. Бірін-бірі қалаған жастар осылайша жасырынып та аттанады болашақ бақытына. Бірақ Олпан ондай бақытқа ие бола алмады. Сондықтан да, мына тәуекел істің жөні де басқа еді. Ол өзін күтіп, іштей толқып, тағдырын, жүрек лүпілін түсініп, көкке, биікке, күллі ғаламды мәңгілік анық көріп ұшып жүретін кеңістікке шақырып тұрған әпкесіне қадалды да:

—Барамын, сізбен! Мені өзіңізбен бірге әкеліңізші, - деді. Бұл мезгіл Күн шығуға таяп қалған мезгіл еді. Енді біраздан соң өтеш шақырып, ит үріп, сиыр мөңіреп, ауыл іші ертеңгілік тіршілікке көшеді. Олпанның қос жанарынан ыстық жас ытқып кетті. Ол көк шөпке шашырап түсіп, мөп-мөлдір шық мұзына айналды. Шолпан оған қолын ұсынды. Артынша әлдеқандай құдіретті күш екеуін қалықтатып жөнелді. Ауыл төменде қалып, Жер ғаламшары дөңгелеге бастағанда бір суық ауа ағыны жеңіл көйлекпен шыға салған Олпанды тоңдыра бастады. “Әтеген-ай, мынаны білгенде жылырақ киініп шығатын едім ғой!” деп ішінен бір ойлап қойды ол. Әзірге жаурағанын әпкесіне айтпады.

Кеңістік қандай қараңғы, жер қандай әдемі еді. Ол шыны шардай жылтырап кейінде қалып барады.

Жұлдыздар мың сан. Олардың ешқайсы да енді жыпылық қақпайды. Ай да күлімдеп қарап тұр. Ал, Күннің қуанышында шек жоқ тәрізді. Шолпан жалбырай, құйрықты жұлдыздың шашыранды ұзын құйрығындай болып кейінге қарай төгілген бұрымын жинауға шамасы келмей әлтегі өз орнына асығып барады. Ақ, жерден алыстаған сайын қараңғылық та қоюлана түскендей болып, суық та күшейіп келеді. Олпан енді шыдамаған

—Шолпан әпке, мен тоңдым. Қалайша мен мына суық қараңғы кеңістікке қалықтап, ғаламшар — жұлдыз болып ұшып жүремін. Тоңып мерт боламын ғой, - деді тісі тісіне әзер тиіп, дір-дір етіп.

Шолпан аз ойланды. Содан соң сіңілісінің сүйіріктей саусақты оң қолын өзіне қарай тарта түсіп, күн жағына шығарды. Сол-ақ екен, Олпанның тұла бойы жылып, көңілденіп шыға келді.

—Мен сені ешқашанда да жауратпаймын, сіңілім, - деді Шолпан жымып. Міне, мен өзімнің орныма, айналып ұшып жүретін жолыма келдім. Ал сен Күн жағында, жылы жағымда боласың. Ешқашан да жаурамайсың. Күн ыстық!..

—Рахмет сізге, Шолпан әпке! - деп дауыстады Олпан. Сөйтті де Шолпанның қолынан босап, Күнге қарай ұшты. Шамалыдан соң ол өзінің айналымжолын таңдады. Бірте-бірте домаланып, ғалам шарға айналды. Ал, бұл кезде ауыл да ұйқыдан оянып, таңғы жұмыстарына кіріскен еді. Бір кезде Шолпанның соңынан Күнге жақын маңнан жылт етіп кішкентай жұлдыз шықты. Оны жұрт ерекше назармен қарсы алды. Соңынан ауылдағы белгілі шал мен кемпірдің жалғыз қызы екені де айқын болды. Ел оны Олпан жұлдызы деп атап кетті.